

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนา ดังนั้นทรัพยากรที่ทรงคุณค่าของสังคมคือ “คน” เราควรสร้างคุณค่าและมีคุณสมบัติที่พึงประสงค์ สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตามยุคสมัย ฉะนั้นการศึกษาจึงต้องมีการปรับเปลี่ยนให้ทันและสอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของประเทศชาติและสังคมโลกอยู่ตลอดเวลา

“การศึกษาเป็นพื้นฐานที่จะนำไปสู่การพัฒนาที่เหมาะสมก็คือ คนที่จะใช้ชีวิตได้อย่างถูกต้อง ตามครรลองครองธรรมและได้รับสิ่งที่ดี ๆ การศึกษาไม่ใช่เป็นเพียงการใช้ชีวิตระยะเวลาหนึ่งภายในโรงเรียนเท่านั้น แต่เป็นเสมือนปัจจัยในการดำรงชีวิตที่ทุกคนต้องแสวงหาและเพิ่มพูน อยู่ตลอดเวลาเพื่อพัฒนาตนเอง ครอบครั้ว หน้าที่ การงาน ตลอดจนความก้าวหน้าและความมั่นคงของประเทศ” (สมศักดิ์ สิ้นธุระเวชญ์, 2542 : 8)

จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เป็นแรงผลักดันที่สำคัญ จะต้อง มีการเปลี่ยนแปลงการจัดการศึกษานานใหญ่หรือต้องการปรับระบบการศึกษาใหม่ ซึ่งจำเป็นที่จะต้องมีการปฏิรูปการศึกษาอีกครั้ง ในประวัติศาสตร์การจัดการศึกษาไทย การปฏิรูปการศึกษาไทย ไม่ว่าจะเป็นหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน การพัฒนาวิชาชีพครูและบุคลากรทางการศึกษา ตลอดจนการปฏิรูปการบริหารจัดการ มีเป้าหมายหลักการร่วมกันคือ “การศึกษาต้องมีคุณภาพ นักเรียนมีคุณภาพ มีมาตรฐานสูงในระดับสากล”(กระทรวงศึกษาธิการ, 2542 : 2-3)

“การปฏิรูปการศึกษา จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการกระทำในทุกกระบวนย่อย ตั้งแต่ การเปลี่ยนแปลงในห้องเรียน และการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียน ไปจนถึง การเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาทั้งระบบ หมายความว่าครูต้องเปลี่ยนวิธีสอน นักเรียนต้องเปลี่ยนแปลงวิธี การเรียน ผู้บริหาร โรงเรียน ต้องเปลี่ยนวิธีการจัดการ

ผู้ปกครอง ชุมชนและสังคมแวดล้อมจะต้องเปลี่ยนและต้องมา ร่วมคิด ร่วมทำ
ดังนั้น ครูต้องสอนแนวใหม่ นักเรียนจะต้องเรียนแบบใหม่ ผู้บริหารโรงเรียน
ต้องบริหารวิธีใหม่ผู้ปกครอง และชุมชน จะต้องมียุทธศาสตร์ใหม่”

(ประพัฒน์พงษ์ เสนาฤทธิ, 2542 : 11)

การปฏิรูปที่แท้จริงจะเป็นการเปลี่ยนวิธีการจัดการศึกษาจากเดิมไปสู่วิธีใหม่ เป็นการ
มุ่งไปในกระบวนการที่คนหลักที่ต้องปรับการศึกษา มิใช่การไปโรงเรียน มิใช่การท่องจำ แต่เป็น
กระบวนการเรียนรู้ที่มีคุณภาพตลอดชีวิต ซึ่งการปฏิรูปการศึกษาตามความหมายนี้ จะทำให้คน
สามารถอยู่ในโลกปัจจุบัน และอนาคตได้อย่างรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงและรู้เท่าทันตนเอง ซึ่ง
การศึกษาเช่นนี้ “จะต้องเป็นการศึกษาสำหรับทุกคน ไม่ว่าจะยากดีมีจน ทุพพลภาพหรือพิการ สังคม
ต้องช่วยกันให้คนมีความรู้พื้นฐานในระดับนี้” (ลีปนนท์ เกตุทัต, 2542 : 27)

ในกระบวนการปฏิรูปการศึกษา กระบวนการที่สำคัญมากอันหนึ่งก็คือการปฏิรูปการ
เรียนรู้ ซึ่งถือว่าเป็นรากฐานสำคัญ ในการนำไปสู่การปฏิรูปการศึกษา ทำให้เกิดความเข้มแข็ง “การ
ปฏิรูปการเรียนรู้เป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญอย่างยิ่งที่จะส่งผลต่อ การพัฒนาคุณภาพของคนไทย ให้มี
ความรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลง มีความสามารถ ที่จะดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข มี
คุณธรรม มีความดีงามที่จะเกื้อกูลตนเอง ผู้อื่นและสังคมส่วนรวม”(สภาการศึกษา, 2542 : 11)

การจัดการศึกษานั้น นักการศึกษาจะต้องจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีความก้าวหน้า
ทันสมัย ส่งผลประโยชน์ให้แก่ผู้เรียนให้มากที่สุด จะเห็นได้จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ
พ.ศ. 2542 มาตรา 22 ได้กล่าวถึง แนวทางในการจัดการศึกษาไว้อย่างชัดเจน ว่า“การจัดการเรียน
การสอนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ มีการกำหนดหลักเกณฑ์การจัดการศึกษา การจัดกระบวนการ
เรียนรู้ การจัดแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตและการปรับปรุงหลักสูตร โดยให้บุคคลในท้องถิ่นมีส่วนร่วม
ในการจัดทำหลักสูตรร่วมกัน” (กรมสามัญศึกษา, 2542 : 87)

สรุปได้ว่า การศึกษาเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนามนุษย์และกระบวนการ
การจัดการศึกษาที่ดีนั้น จะต้องคำนึงถึงความพร้อม ความสนใจ ความถนัดและความต้องการของ
ผู้เรียน จึงกล่าวได้ว่าการจัดการศึกษาที่ดีนั้น ควรคำนึงถึงผู้เรียนเป็นเป้าหมายสำคัญเป็นที่สุดของ
การพัฒนา

จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ประกาศและให้มีผลบังคับใช้
เป็นต้นมา ส่งผลให้โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ มีการปรับ
กระบวนการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางในการจัดการศึกษา ดังกล่าวใน
มาตรา 22 ซึ่งกล่าวถึงการจัดการศึกษาโดยเน้นนักเรียนเป็นสำคัญ อันอาจกล่าวได้ว่าเป็นเป้าหมาย

ที่สำคัญที่สุดของกระบวนการจัดการศึกษา นอกจากนี้ การจัดการศึกษาและการบริหารสถานศึกษาแล้ว ผู้บริหารสถานศึกษา ได้ดำเนินการไปแล้ว มีอุปสรรคหรือมีปัญหาในการดำเนินงานเพียงใด ทางด้านครูผู้สอนมีการปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนการสอน โดยเน้นนักเรียนเป็นสำคัญมากน้อยเพียงใด ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพการจัดการศึกษา โดยเน้นนักเรียนเป็นสำคัญ ของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ตลอดจนศึกษาปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานของสถานศึกษา ผู้วิจัยคาดหวังไว้ว่า ผลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ จะเกิดประโยชน์เป็นอย่างมากต่อการจัดการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและหน่วยงานทางการศึกษาอื่น ๆ ที่จะนำไปใช้ประกอบการวางแผน ปรับปรุงและพัฒนาการศึกษา เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายของ แผนการศึกษาแห่งชาติต่อไป'

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดการศึกษาโดยเน้นนักเรียนเป็นสำคัญของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาปัญหาในการจัดการศึกษาโดยเน้นนักเรียนเป็นสำคัญของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร
3. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูอาจารย์และผู้บริหารโรงเรียนในการจัดการศึกษาโดยเน้นนักเรียนเป็นสำคัญของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร

ความสำคัญของการวิจัย

ผลของการวิจัยในครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อครูอาจารย์และผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร ดังนี้

1. ใช้เป็นข้อมูลในการวางแผน ด้านการจัดการศึกษา ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร
2. ใช้เป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารและครูอาจารย์ ในการปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนการสอน โดยเน้นนักเรียนเป็นสำคัญ
3. ใช้เป็นแนวทางสู่การประกันคุณภาพการจัดการศึกษาของหน่วยงานภายในและภายนอกสถานศึกษา

4. ใช้เป็นแนวทางในการวางแผน เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร
5. ใช้เป็นแนวทางในการวางแผน ด้านการพัฒนาบุคลากรของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานครให้มีประสิทธิภาพ

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ มุ่งศึกษาสภาพและปัญหาในการจัดการศึกษา โดยเน้นนักเรียนเป็นสำคัญของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ กำหนดขอบเขตของการวิจัยดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการศึกษานี้ประกอบด้วย

1.1 ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูอาจารย์และผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 116 โรงเรียน มีบุคลากรจำนวน 13,594 คน (กลุ่มพัฒนาระบบสารสนเทศ 2546 : 1) เป็นผู้บริหาร 116 คน ครูอาจารย์ 13,478 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูอาจารย์และผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 312 คน ซึ่งเมื่อแยกตามตัวแปรที่ศึกษาได้แก่ ครูอาจารย์และผู้บริหารโรงเรียน จำนวน ประชากรของผู้บริหารแตกต่างจากครูอาจารย์มาก เพื่อให้การสุ่มตัวอย่างครอบคลุมลักษณะของ ประชากร วิจัยจึงสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นชนิดที่ไม่เป็นสัดส่วน(nonproportional stratified random sampling)(พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2540 : 87) และวิธีการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ถ้าจำนวน ประชากรทั้งหมดเป็นหลักหมื่นให้ใช้กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 1 ประชากร ยึดตามเกณฑ์ของ สุวรรณ สุวรรณเวช(2525 : 105) ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้มีจำนวน 13,594 คน ดังนั้นกลุ่ม ตัวอย่างในการวิจัยในครั้งนี้ จะมีจำนวน 136 คน ซึ่งเป็นจำนวนขั้นต่ำสุดที่จะเป็นตัวแทนของ ประชากร ผู้วิจัยจึงสุ่มตัวอย่างสูงกว่าจำนวนขั้นต่ำที่กำหนด คือ 312 คน คิดเป็นร้อยละ 2.29 ของประชากรทั้งหมด โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงกับผู้บริหารโรงเรียนจำนวน 96 คน จากประชากร 116 คน และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่ายได้ครูอาจารย์ทั้งสิ้นจำนวน 216 คน จากประชากร 13,478 คน

2. ตัวแปรที่ศึกษา

2.1 ตัวแปรอิสระ (independent variables) ได้แก่

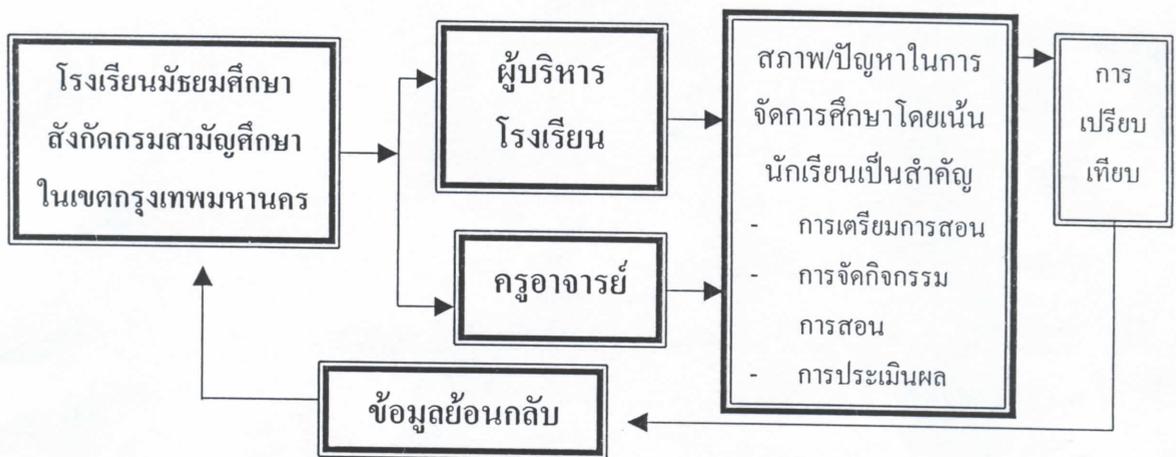
- 2.1.1 ผู้บริหารโรงเรียน
- 2.1.2 ครูอาจารย์

2.2 ตัวแปรตาม (dependent variables) ได้แก่

- 2.2.1 สภาพการจัดการศึกษาโดยเน้นนักเรียนเป็นสำคัญ
- 2.2.2 ปัญหาในการจัดการศึกษาโดยเน้นนักเรียนเป็นสำคัญ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาสภาพการจัดการศึกษา ปัญหาในการจัดการศึกษาและเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียนและครูอาจารย์ ในการจัดการศึกษาโดยเน้นนักเรียนเป็นสำคัญของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยจึงสรุปกรอบแนวคิดดังนี้

ภาพที่ 1 แผนภูมิกอบแนวคิดในการวิจัยสภาพและปัญหาในการจัดการศึกษา ฯ

สมมุติฐานการวิจัย

1. ผู้บริหาร โรงเรียนและครูอาจารย์ มีความคิดเห็นด้านการเตรียมการสอนแตกต่างกัน
2. ผู้บริหาร โรงเรียนและครูอาจารย์ มีความคิดเห็นด้านการจัดกิจกรรมการสอนแตกต่างกัน
3. ผู้บริหาร โรงเรียนและครูอาจารย์ มีความคิดเห็นด้านการประเมินผลแตกต่างกัน

ข้อตกลงเบื้องต้นของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้ ศึกษากลุ่มผู้บริหารที่เป็นผู้อำนวยการ โรงเรียนและครูอาจารย์ โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2546
2. การจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย การเตรียมการสอน การจัดกิจกรรม การสอนและการประเมินผล
3. การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของครูอาจารย์ ส่วนที่เป็นขั้นตอนของการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน ประกอบด้วย การเตรียมการสอน การจัดกิจกรรมการสอน และการประเมินผล
4. การศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นในการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอน ด้านการเตรียมการสอน การจัดกิจกรรมการสอนและการประเมินผล

นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

1. **ผู้บริหารโรงเรียน (administrator)** หมายถึง ผู้ที่ดำรงตำแหน่งเป็นหัวหน้าสถานศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา(ปัจจุบันสังกัดเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร)ในเขตกรุงเทพมหานคร ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน อาจารย์ใหญ่ หรือผู้รักษาการในตำแหน่งดังกล่าว หรือผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียนฝ่ายวิชาการหรือผู้รักษาการในตำแหน่งดังกล่าวที่ได้รับมอบหมายจากโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ในปี 2546
2. **ครูอาจารย์ (professor)** หมายถึง ครูผู้ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร ในปี 2546
3. **การจัดการศึกษา (education management)** หมายถึง การจัดการ การดำเนินการของครูผู้สอนในส่วนที่เป็นขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน ประกอบด้วย การเตรียมการสอน การจัดกิจกรรมการสอนและการประเมินผล
4. **นักเรียนเป็นสำคัญ (student center)** มีความหมายเช่นเดียวกับ นักเรียนเป็นศูนย์กลางหมายถึง นักเรียนมีความสำคัญที่สุด นักเรียนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา คือ กระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยสมอง ด้วยกายและด้วยใจ ให้ผู้เรียนสร้างความรู้ผ่านกระบวนการคิดด้วยตนเอง มีส่วนร่วมทุกกระบวนการและทุกขั้นตอนของกิจกรรม เน้นการปฏิบัติจริง

5. โรงเรียน (school) หมายถึง สถานศึกษาที่จัดการเรียนการสอน ในระดับชั้นมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร แบ่งขนาดโรงเรียน (กรมสามัญศึกษา, 2542 : เอกสารอัดสำเนา) จำแนกเป็น 3 กลุ่ม คือ

5.1 โรงเรียนขนาดกลาง หมายถึง โรงเรียนที่มีนักเรียนตั้งแต่ 500 – 1,499 คน

5.2 โรงเรียนขนาดใหญ่ หมายถึง โรงเรียนที่มีนักเรียนตั้งแต่ 1,500 – 2,499 คน

5.3 โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ หมายถึง โรงเรียนที่มีนักเรียนตั้งแต่ 2,500 คนขึ้นไป

6. กรมสามัญศึกษา (general education department) หมายถึง หน่วยงานของกระทรวงศึกษาธิการ ทำหน้าที่กำกับ ติดตาม การดำเนินงานการจัดการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร รวมโรงเรียน ทั้งสิ้น จำนวน 116 โรงเรียน